

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויחי

(חלק טו שיחה ה)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ויחי, יבייח טבת, ה'תשפ"ד (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2023

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויחי ה

דער טעם וואָס רש"י שטעלט אויס די דריי פירושים לויט דעם סדר – איז מובן בפשטות: פריער בריינגט ער דעם פירוש „כפשוטו“; דערנאָך – אַ מדרש וואָס איז אָבער עכ"פּ „מתיישב על הלשון“ [„אשר כריתי לי“ – וואָס איך האָב געקויפט פאַר זיך]; און נאָכדעם – אַ מדרש וואָס איז ניט „מתיישב על הלשון“⁵, ווייל לויטן דרך הפשט לייגט זיך ניט⁵ אַז „אשר כריתי לי“ איז לשון כריי.

[ובפרט מובן הסדר אויב מ'וועט לער-נען אַז דער פירוש „ועוד מדרשו לשון כרי כו“ איז ניט קיין באַזונדער פירוש, נאָר אַ „ועוד“ – אַ תוספת טעם והסברה אויפן „מדרשו כו' המתיישב“ – אויפ'ן צווייטן פירוש „אשר כריתי כו“ „כמו אשר קניתי“⁶ – אַז דאָס וואָס תורה זאָגט דאָ דעם לשון „כריתי“ (און ניט כרגיל – „קניתי“ אָדער „לקחתי“), איז ווייל דאָ איז נוגע „לשון כרי“: דאָס

א. אין פסוקי „אבי השביעי לאמר ג' בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני“, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „אשר כריתי לי“ און בריינגט אַראָפּ דריי פירושים: (א) כפשוטו וכו' (געראַבן)², (ב) ומדרשו³ עוד מתיישב על הלשון³ כמו אשר קניתי וכו'. (ג) ועוד מדרשו ל' כרי דגור שנטל יעקב כל כסף וזהב כו' ועשה אותו כרי ואמר לעשו טול זה כו'⁴.

(1) פרשתנו ג, ה.
 (2) וכ"ה בתיב"ע כאן: דחפרי לי. ראב"ע כאן (וברמב"ן מט, לא: בקברי אשר כריתי לי שכבר כרה לו הקבר להחזיק בו). רד"ק (בספר השרשים) שרש כרה.
 (3) מקורו מ"ה כו, א. וראה גם סוטה יג, א. וש"נ. וז"פ ברד"ק שם בשם י"מ. וראה לקמן הערה 44. ובת"א באופן אחר: בקברי די אתקינת לי. – בכמה דפוסים איתא בסוף פי' זה – בחצ"ג – „ב"ר“ אבל כמדובר כ"פ רוב מ"מ אלה (ואולי – כולם) הם הוספות (הבחור הזעזער?) ולא תמיד מכוונות.

(5) כ"ה בדפוס רש"י (כולל דפוס ראשון ושני), ובכו"כ כתי"י רש"י. ובא' מכת"י רש"י (ה"א רמב): ד"א אמר ר' עקיבא כשהלכתי לכרכי הים כו'.

(4) בכת"י רש"י הנ"ל: „ומדרשו לשון כרי כמו שמפורש למעלה“ ותו לא (וכוונתו בפשטות לפרש"י ויגש מו, ו. וראה לקמן הערה 50).

(4*) ראה הנחומא פרשתנו ו. ובב"ר (פ"ק, ה) מסיים „הכרתי עליי“. וראה בהנסמן שם. ובשמו"ר (פל"א, יז) מסיים „כרי של דנרין“.

בתנחומא שם: כשמות יצחק כו' מה עשה הביא כל 1900 וזהבו. ועד"ז בשמו"ר שם. ובפסיקתא רבתי (פ' א), „כל זהב שסיגל מימיו וכל ממון שהי' לו“. אבל בתנחומא באבער וישלח (יא): כיון שהעבירו בניו וצאנו לא"י עמד ומכר כל מה שהביא בידו מחוצה לארץ כו' אמר לעשו כו'. ולהעיר מפרש"י סוטה שם ד"ה זבינת' „כשמכרת הבכורה“.

(5) להעיר מפרש"י בראשית ג, ח: ואני לא באתי כו' ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו. אבל כאן: מתיישב על הלשון.

(5*) להעיר דע"פ כתי"י רש"י הנ"ל (הערה 3*) רק הפירוש (הג') „לשון כרי כו“ הוא „ומדרשו“ משא"כ פי' הב' אינו דרש כ"א „ד"א“ בפשוטו.

(6) וראה לקמן הערה 50.

(7) וכן משמע קצת מב"ר שם (אשר לקחתי לי אין כתיב כאן. וראה פי' מהרז"ו שם). ובשמו"ר שם (קניתי אין כתיב כאן). וראה מדרש הגדול ובחיי כאן.

(8) וכן משמע מלשונו „ועוד מדרשו“ – שאינו לשון הרגיל כ"כ ברש"י. וראה פרש"י וישב (לו, ב): ועוד נדרש בו.

ועוד י"ל, דלפרש"י גם פי' הב', „ומדרשו“ (אינו שולל פי' „כפשוטו“ שהוא ענין חפירה, אלא) מוסיף על פי' הא'. ועפ"ז יומתק לשון „ומדרשו עוד כו“ וראה לעיל הערה 3*.

„אר“ע . . כירה, איז דאָך דאָס ניט קיין דרש, נאָר פשש"מ – ווי מען געפינט עס פריער: אויפן פסוק¹², „במאה קשיטה“ זאָגט רש"י „קשיטה מעה אר"ע כש הלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה“, און ער זאָגט ניט אַז דער פירוש איז לויט „מדרשו“; און אַזוי אויך ווייטער (אין פ' בא¹³ ופ' ואתחנן¹⁴), איז רש"י מפרש אויפן וואָרט „טוטפות“ – „טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים“, און זאָגט ניט אַז דאָס איז „מדרשו“.

זעט מען דערפון, אַז וויבאַלד ס'איז דאָ אַ הוכחה אויף אַן אָפטייטש פון אַ וואָרט אין תורה פון אַ לשון אין „כרכי הים“ (אָדער אין „כתפי“ וכו')¹⁵ איז עס (לויט פרש"י) אויסגעהאַלטן אין דרך הפשט – היינט פאַרוואָס רופט עס רש"י דאָ אַן „מדרשו“?

ב. אויך דאַרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין לשון רש"י גופא:

א) פאַרוואָס איז ער מעתיק אין דעם דבור המתחיל אויך די ווערטער „אשר . . לי“ – ער איז דאָך לכאורה מפרש נאָר דעם וואָרט „כרית“¹⁶.

ב) אויפן ערשטן פירוש ברענגט רש"י אַ רא"י „כמו כי יכרה איש“¹⁷. איז ניט מובן: (א) פאַרוואָס בריינגט ער ניט די רא"י פון אַ פריערדיקן פסוק¹⁸, ויכרו שם עבדי יצחק באר?¹⁹ (ב) פאַרוואָס איז

איז מרמז אַז דער קנין איז געווען אין אַן אופן וואָס „כרית“), „נטל יעקב כל כסף וזהב כו“].

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין:

(א) פאַרוואָס באַנוגנט זיך ניט רש"י מיטן פירוש „כפשוטו“ און בריינגט אַ צווייטן פירוש לויט „מדרשו“? און (אויב „ועוד מדרשו“ איז אַ דריטער פירוש קומט אויס אַז) ער איז זיך ניט מסתפק אויך מיט „מדרשו“ וואָס איז עכ"פּ „מתיישב על הלשון“, נאָר ער בריינגט אַ (דריטן) פירוש לפי מדרשו וואָס איז נאָך ווייטער פון דרך הפשט, היות אַז ער איז ניט „מתיישב על הלשון“?

(ב) פאַרוואָס איז דער צווייטער פירוש (אַז „אשר כרית“ איז „כמו אשר קניתי“), „מדרשו“ – מ'געפינט דאָך פסוקים וואו דער וואָרט משורש „כירה“ ווערט אָפגע-טייטשט בפשטות ווי אַ לשון קניי: אין פ' דברים – „מים תכרו מאתם בכסף גו“, וואָס רש"י איז דאָס מפרש „תכרו, לשון מקח כו“; און אַזוי אויך אין הושע²⁰ „ואכרה לי בחמשה עשר כסף“, וואָס רש"י פאַרטייטשט, אַז דאָס איז „לשון סחורה כו“.

נאָכמער תמי: אין די ביידע ערטער הנ"ל וואו רש"י איז עס מפרש אין פשטות (וויבאַלד ער זאָגט ניט אַז דאָס איז לויט „מדרשו“), בריינגט ער אַ רא"י דווקא פון אונדזער פסוק [אשר כריתי לי], וואו ער זאָגט אַז דאָס איז מדרשו!

(ג) אפילו אויב ס'וואָלט ניט געווען קיין רא"י פון די פסוקים הנ"ל אַז „כרית“ איז לשון מקח וסחורה, וויבאַלד אָבער ער בריינגט אויף דעם אַ הוכחה פון

(12) וישלח לג, יט.

(13) יג, טז.

(14) ו, ת.

(15) ראה של"ה תט, ב. הובא באוה"ת ואתחנן ע' שכז.

(16) וע"ד פרש"י וישלח שם שמביא רק תיבת „קשיטה“.

(17) משפטים כא, לג. וכ"ה בראב"ע כאן.

(18) תולדות כו, כה. וראה ראב"ע שם.

(9) ב, ו.

(10) ג, ב.

(11) וראה לקמן סעיף ב' קושיא ד' ובהערה 20.

ה) אפילו ווען מ'זאָל געפינען אַ טעם אַז פון די פסוקים איז ניט קיין ראי' און דעריבער מוז רש"י אָנקומען צו דער ראי' פון דברי חז"ל – איז אָבער שווער צו פאַרשטיין פאַרוואָס ער בריינגט אויך די פרטי הראי' (כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה) און ער זאָגט ניט בקיצור „כמו אשר קניתי דמכירה נקרא כירה כדאיתא בראש השנה" וכיו"ב?

ג. דער ביאור בכל זה:

רש"י איז אויסן ניט נאָר צו מפרש זיין דעם וואָרט „כרית", נאָר אויך צו פאַרענטפערן פאַרוואָס עס דאַרף בכלל שטיין די ווערטער „אשר כריתי לי". לכאורה, וואָלט געווען גענוג ווען דער פסוק זאָגט „בַּקְבְּרֵי אֲשֶׁר בָּאָרֶץ כְּנָעַן שֵׁמָּה תִּקְבְּרֵנִי" (וואָרום אינעם לשון „בַּקְבְּרֵי" [אין מיין קבר] איז שוין דאָ דער טעם פאַרוואָס יעקב וויל אַז „שמה תקברני").

מוז מען זאָגן, אַז מיטן צוגעבן „אשר כריתי לי" האָט ער געמיינט אַן ענין מיוחד אין דער שייכות פון דעם קבר צו יעקב, וואָס צוליב דעם האָט עס ביי אים אַ גרויסע חשיבות, און דעריבער איז זיין אַנזאָג „שמה תקברני".

ד. ה. וויבאַלד אַז יעקב און יוסף האָבן געוואוסט אַז פרעה וויל אַז יעקב זאָל נקבר ווערן אין מצרים²¹ [וואָס דעריבער האָט זיך יעקב ניט פאַרלאָזט אויף דברי יוסף²² „אנכי אעשה

ובאם כוונתו לשלול שלא תימא שהיא מלה זרה הרי אדרבה דוקא אז ה' מביא הפסוקים וכותב „ומצאתי לו חבר כו".

21) וכפרש"י לפנ"ז (פרשתנו מז, ט): „ושלא יעשוני מצרים ע"א". והרי „מכיון שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב" (פרש"י ויגש מז, ט).

22) פרשתנו מז, ל.

רש"י מעתיק אויך דעם וואָרט „(כי יכרה) איש"י¹⁸, וואָס גיט ניט צו אין הסברת הראי' [ממ"נ: אויב צו אַנדייטן וועלכן פסוק ער מיינט, איז ניט נויטיק דער וואָרט „איש" (ווייל דאָס איז דער איינ-ציקער אָרט וואו עס שטייט דער לשון „כי יכרה"); און אויב לשם הסברה אַז כרי' דאָרט מיינט חפירה, איז ניט מספיק דער וואָרט „איש" און ער וואָלט גע-דאַרפט אויך אַראָפּברענגען דעם וואָרט „בור" שלאח"ז]

ג) ביים צווייטן פירוש זאָגט רש"י „כמו אשר קניתי" – לכאורה איז ממנ"פ: אויב ער מיינט אָפטייטשן נאָר דעם וואָרט „כרית" האָט ער נאָר געדאַרפט זאָגן „כמו קניתי" (אַן דעם וואָרט „אשר"); און אויב ער זאָגט עס בהתאם צום גאַנצן המשך הלשון – „אשר כריתי לי" – האָט ער אויך געדאַרפט מוסיף זיין דעם וואָרט „לי" („כמו אשר קניתי לי")¹⁹?

ד) פאַרוואָס בריינגט רש"י אַ ראי' אַז „כרית" איז „כמו אשר קניתי" פון דעם וואָס „אר"ע כשהלכתי כו" – און ניט פון בפירושו פסוקים (כנ"ל סעיף א' קושיא ב') ווי אין דעם ערשטן פירושו²⁰?

18*) כ"ה ברוב הדפוסים, כולל דפוס א' וב', וכר"כ כתי"ר רש"י. ובכמה כתי"ר רש"י (כולל הנ"ל הערה 3*) מוסיף עוד ומביא גם התיבה שלאחרי „בור". וראה לקמן בפנים.

19) דהרי „אשר קניתי" שבפרש"י אינה דוגמא מלשון הכתוב (בירמי' יג, ד „אשר קניתי". וברות ד, יו"ד „קניתי לי") כ"א פ' „כריתי" דכתוב זה.

20) בפרש"י סוטה שם ד"ה ואין כירה: „כמו ואכרה לי בחמשה עשר כסף", ובחדא"ג שם: דעיקר הראי' הוא מכרכי הים אלא שרש"י בא לומר כאן דלא תימא שהיא מלה זרה כו'.

אבל קשה לפרש עד"ז בפרש"י עה"ת, כי במקום שרש"י מביא ראי' לפירושו מדחזיל ולא מקרא, כותב „לא מצאתי לו חבר" וכיו"ב. ובנדו"ד הרי נאמר עוד ב' פעמים כנ"ל (בפ' דברים ובהושע).

איש²⁸: פון דעם וואָס דער פסוק איז דאָרט מוסיף דעם וואָרט „איש“ און זאָגט ניט סתם „או כי יכרה בור“²⁹, איז משמע³⁰, אַז „כי יכרה“ איז אַ זאָך וואָס אַ מענטש לייגט דערין אַריין ספעציעלע טירחא והשתדלות פון אַ איש³¹, ער-וואָקסענעם מענטשן³² – איז דערפון מובן אויך בנדו"ה, אַז היות דער „כרית“ איז געווען פאַרבונדן מיט דער טרחא מיוחדת³³ פון יעקב³⁴ רופט עס במילא אַרויס אַ געפיל פון גרויס חשיבות³⁵.

ד. אָבער אין דעם פירוש זיינען פאַראַן שוועריקייטן, ומהם:

(א) אין תוכן הענין³⁶: מערת המכפלה איז אין ארץ ישראל, און יעקב איז די לעצטע זיבעצן יאָר פון זיין לעבן געווען

כדבריו³⁷, און האָט געמוזט משביע זיין יוסף³⁸ – ווי מפרשים זיינען מסביר³⁹, כדי ער זאָל דערמיט גופא קענען פועל'ן אויף פרעה. און דערפאַר האָט יוסף געזאָגט צו פרעה „אבי השביעני לאמר“, אַרויסבריינגענדיק דערמיט אויף וויפל דאָס איז געווען נוגע יעקב'ן – איז מובן וואָס ער האָט דערביי געזאָגט אויך דעם טעם (וואָס זאָל נתקבל ווערן אויך ביי פרעה)⁴⁰ פאַרוואָס ס'איז אים אַזוי נוגע אַז ער זאָל נקבר ווערן אין ארץ כנען⁴¹.

און אויף דעם ברענגט רש"י דעם ערשטן פירוש – „כפשוטו“, אַז „כרית“ מיינט געגראָבן. און וויבאלד דאָס איז אַ קבר וואָס ער אַליין האָט זיך מטריח געווען אים אויסגראָבן, איז פאַרשטאַנן דיך אַז עס האָט ביי אים געהאַט אַ חשיבות מיוחדת⁴².

דערמיט איז מובן פאַרוואָס רש"י ברענגט די ראי' דוקא פון פסוק „כי יכרה (און איז אויך מעתיק דעם וואָרט)

(23) שם, לא. וראה שם, כט.

(24) ראה רמב"ן וכלי יקר (שם, לא). ועוד.

(25) וראה לקמן הערה 49.

(26) ובפרט שבדברי יעקב ליוסף וגם בדבריו להשבטים לא נאמר זה בקרא, ורק „וקברתני בקבורתם“ (של אבות) – (שם, ל), „קברו אותי אל אבותי“ (מט, כט) – שג"ז לכאורה טעם מספיק לפרעה (ראה רמב"ן ח"ש כג, ד: ה' המנהג להיות להם בתי קברות איש לבית אבותיו), ומזה שיוסף לא אמר דברי אביו שבקרא לפניו ואמר ענין אחר* „אשר כריתני לי“ מובן, שבזה טעם חזק יותר שיקבלו פרעה.

(27) ועפ"ז יומתק זה שכתב רש"י „כפשוטו“ ולא מפורש „חפרתני“ – כי אין כוונתו (רק) לפרש תיבת „כריתני“ (שפי' חפרתני), כ"א (גם) תוכן הכתוב „אשר כריתני לי“ שהוא כפשוטו – שיעקב בעצמו טען וזכרה הקבר „כמו כי יכרה איש“ (כדלקמן בפנים ובהערה הבאה).

(28) ולהעיר דבריו שלמי ב"ק (פ"ה ה"ו): אין לי אלא בשחפר לקח ירש ניתן לו במתנה מנין שנאמר או יכרה איש בור. וי"מ שהוא מצד הלשון „יכרה“ לשון מכירה וכו' (ראה פ"י ר"א פולדא. תו"ת משפטים שם). ועי"פ הג"ל יומתק ביותר המבואר בפנים, שכוונת רש"י הוא לא (רק) לתיבת „יכרה“.

(29) דהרי נאמר לפניו „וכי יפתח איש בור“.

(30) להעיר מפרש"י שמות ב, יד. פרש"י נח ט, כ.

(31) שאין הכוונה שרק באופן זה (איש) חייב – אלא שדבר הכתוב בהוזה, כפי' רש"י בכמה כתובים בפ' משפטים.

(32) וגם „יפתח איש“ יל"פ – שקשור בהשתדלות בכת. או שפעם הא' הוא למיעוטי קטן. ולהעיר מב"ק נא, א.

(33) להעיר מתנחומא (באבער) תולדות ז, אגדת בראשית פ"מ: מנין שהי' יצחק גבור בכת ראה כמה בורות חפר כו'.

(34) עפ"ז יומתק ביותר מה שלא הביא הכתוב שבפ' תולדות: ויכרו שם עבדי יצחק גו'.

(35) משא"כ ברמב"ן הג"ל (הערה 2), ההדגשה בהחפירה היא „להחזיק בו“.

(36) אבל אין להקשות: מכיון שהי' מערה ומוכן לבית הקברות למה הוצרך יעקב לחפור קבר – כי י"ל שצריך לעשות חלל לכל קבר בפ"ע (ע"ד בב"ב ק, ב במשנה).

(* אף שמוכן שג"ז אמר יעקב אלא שאינו מפורש בכתוב, כמו שמצינו בכ"מ.

דער טייטש פון וואָרט „כרית׳, הן די נויטיקייט פון וואָרט „לי׳ׄ [און דאָס וואָס רש״י רופט עס אָן „מדרשו״ איז ניט מצד דעם „לשון (הכתוב)״, נאָר מצד תוכנו, כדלקמן] – ועוד ועיקר – עס איז מדגיש די חשיבות הקבר באַ יעקבן – אַז קניתי, ניט „ירשתי״ (בדרך ממילא), אָדער „לקחתי״ בתור ירושה פון „אבותי״ – נאָר באַצאָלט דערפאַר⁴⁰, און ווי דערקלערט פריער – באַ קניית אברהם במערת המכפלה^{40*} (ועד״ז בקניית יעקב⁴¹) איז עס – בכסף מלא (חורפן).

ה. וועט מען דאָס פאַרשטיין דורך מבאר זיין די רא׳י וואָס רש״י בריינגט אויפן פירוש „אשר כרית׳״, כמו אשר קניתי״ – פון „אר׳ע כשהלכתי כ׳ׄ היו קורין למכירה כירה״. דלכאורה איז עס אַ רא׳י לטתור: רש״י וויל דאָך דאָ טייטשן „כרית׳״ – „קניתי״ (קו׳י⁹), און ר׳ע זאָגט גאָר אַז „כירה״ מיינט „מכירה״ (פאָר-קו׳י⁹)?

דער ביאור אין דעם: פון דעם מאמר ר׳ע אַז היו קורין למכירה כירה״ מיינט רש״י צו ברענגען אַ הוכחה אַז „כרית׳״ מיינט ניט „לקחתי״ – נעמען סתם, נאָר אַ חילוף און שינוי רשות פון די געלט פון לוקח און די קרקע הקבר פון מוכר⁴² אָדער להיפך^{42*} – און דערפאַר

40) משא׳כ ברד״ק שם (להפי׳ י״מ ש׳, אשר כרית׳״ הוא ענין קנין): ואע״פ שאברהם קנה אותו הרי הוא כאילו קנהו.

*40) חיי שרה כג, ט. וזו ובפרש׳י.

41) וישלח לג, יט. ובפרש׳י. וראה לקו׳ש חכ׳ה ע׳ 182.

42) ועפ״ז מובן גם פרש׳י בדברים שם שכתב „לשון מקוּח״ סתם וכן בהושע „לשון סחורה״, ואין מדגיש שהוא לקיחה.

*42) להעיר אשר „כרית׳״ כפשוטו – הוא ע״י שהעפר משנה מקומו ועושה שנים: בוד בקרקע וכרי ע״ג הקרקע.

אין מצרים וואָס לפ״ז האָט יעקב דעם קבר געגראָבן מיט איבער זיבעצן יאָר פריער פאַר זיין פטירה – אַ זאָך וואָס לייגט זיך ניט³⁷ אויפן שכל³⁸.

(ב) פאַרוואָס „כרית׳״ – יעקב אַליין – און ניט דורך זיינע עבדים וכו׳³⁹? האָטש בדוחק קען מען זאָגן אַז „כרית׳״ – מיינט (אויך) דורך עבדיו^{39*}.

(ג) אין לשון הכתוב: לויט דעם פירוש איז דער וואָרט „לי׳״ לכאורה איבעריק – עס האָט געקענט שטיין „אשר כרית׳״ און מ׳וואָלט אַליין פאַרשטאַנען אַז עס איז געווען „לי׳״ – „בשבילי׳״?

דעריבער בריינגט רש״י אַ צווייטן פירוש: „ומדרשו״. אשר קניתי אר׳ע כו׳״. וואָס דער פירוש (כאָטש עס איז „מדרשו״ און ניט „פשוטו״, כדלקמן) איז (עס אָבער) „מתיישב על הלשון״ – הן

37) להעיר מרד״ק שם „כי יתכן שיעקב אבינו כ׳ כרה וחפר קברו בחייו״.

38) בפרש׳י תולדות (כו, ב), אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניהם וחמש לאחריו כן כ׳ שמא לפרק אמי כו׳״, ולפי״ו כשהי׳ יעקב בן קיח שנה עד קיח שנה (קודם בואו למצרים שהי׳ בן קל שנה (ויגש מז, ט)) יתכן שדאג

[כי לפרש׳י היתה רבקה בת כג שנה (בערך) כשמתה, שהרי כשהי׳ יעקב בדרך מבית לבן הוגד לו על אמו שמתה (פרש׳י וישלח לה, ח), והי׳ צט שנה בערך אחר לידת יעקב (ראה רש׳י ס״פ תולדות), ורבקה היתה בת כג שנה כשנולד יעקב (ראה פרש׳י תולדות כה, כ. שם כו)]

וחפר קבר – אבל דאגה אינה שייכת לכאורה לחפירת קבר.

ועוד ועיקר: לדעת יעקב הי׳ צ״ל שני חיייו – כשני חיי אבותיו (ויגש מז, ט) – ק״פ, ועכ״פ קע׳ה שנה.

39) ראה הנחומא שם „וכי חופר קברות הי׳ יעקב״.

*39) להעיר מוריא (כא, ל), חפרתי את הבאר ומפורש בתולדות (כו, טו), הבארות אשר חפרו עבדי אבי׳״.

געקענט טייטשן אַ ראַי לסתור: וויבאַלד אַז דער פסוק איז מוסיף (תכרו מאתם) בכסף, (ואכרה לי) בחמשה עשר כסף איז משמע אַז כר' אַליין מיינט נעמען אַליין (אַן געבן דערפאַר).

ו. לפי"ז בלייבט אָבער שווער:

(א) די קשיא הנ"ל (דלעיל ס"ג): למאי נפקא מינא דערציילען אַז דאָס איז דער קבר „אשר כריתי לי“ – „אשר קניתי“ – (דורך קויפן אים)? וואָס פאַר אַ חשיבות מיוחדת ליגט אין דעם וואָס „קניתי“, אַז דאָס זאָל איבערצייען פרעה'ן די וויכטיג־קייט פון „שמה תקברני“? פאַרלאָזן זיך אַז וויבאַלד מ'געפינט באַ צוויי קניות פון די אבות אַז זיי זיינען געווען פאַר גאָר גרויסע סכומים וועט פרעה זיכער וויסען

קען „כריתי“ מיינען סיי קניתי און סיי מכרתי.⁴³

און דערמיט איז פאַרשטאַנדיק פאַר־וואָס דער פסוק דאַרף מדגיש זיין „כריתי לִי“ – ווייל היות דער וואָרט „כריתי“ אַליין מיינט ניט דווקא „קניתי“, נאָר חילוף ושינוי רשות, דאַרף דער פסוק מוסיף זיין אַז דער כריתי (דעם קבר) איז געווען „לי“, ד.ה. „קניתי“ [משא"כ אין פרש"י, וואָס ער באַנוצט זיך מיטן לשון „קניתי“ איז איבעריק צו צולייגן דעם וואָרט „לי“].⁴⁴

און דערפאַר קען רש"י ניט בריינגען די ראַי פון די פסוקים אין פ' דברים און פון הושע – ווייל פון דאַרטן וואָלט מען

43 להעיר מפרש"י מקץ (מא, נו), „שבר לשון מכר ול' קניו“.

44 וע"פ הנ"ל יובן מה שהביא רש"י המאמר דר"ה „אר"ע* כשהלכתי לכרכי הים היו קורין כר' ולא דסוטה שם מאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק „אין כירה כר'“ [משא"כ בפ' דברים שם מביא: שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה] – ובפרט שזהו תוכן הסוגי' בסוטה שם (קבורת יעקב מערת המכפלה וקנייתו מעשו), משא"כ בר"ה** –

כי [נוסף על הפשוט, דבר"ה מסיים, למאי נ"מ לפרושי אשר כריתי לי" משא"כ בסוטה שם (אף שגם שם מפרש היתוב בקברי אשר כריתי גו') – (הרי'): (א) ע"ד הפשוט אין לומר כבסוטה „אין כירה (בכ"מ בתורה) אלא לשון מכירה" מפני שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה. (ב) אין לומר „אין כירה אלא כר'“ שהרי בכמה מקומות פירושו – חפירה (וכן בנדוד"ל לפ' הא'. וראה לעיל הערה 8) (ג) כוונת רש"י כאן שהוא שינוי רשות (וזה אפשר לפרש (גם) בר"ה כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה, כי פ' לשון מקה בכלל). משא"כ בסוטה שהוא בהמשך „פשיטותא מי זביני אל" אין דתיב בקברי אשר כריתי וא"ר יוחנן כר' אין

כירה אלא לשון מכירה כר', שמפרש שכירה דכתוב זה אינו אלא לשון מכירה***.

משא"כ בדברים****: (א) אין נוגע המאמר דר"ה דוקא שבא „לפרושי אשר כריתי לי“ (ב) אין פירוש אחר וצריך להגדיל שמוש התיבה בפ' זה – „שכן בכרכי הים קורין“, ולא להמעטו – „כשהלכתי (פעם) לכרכי הים היו קורין כר'“.

[ולהעיר מת"ל לדברים שם (ברוב הנוסחאות): „תכרו' מנהון“] לפי"ז י"ל (ובפרט שמשנה מתרגמו בתחילת הכתוב „ותבנן מנהון“) שפירושו מלשון חפירה [וכדמוכח גם מזה שבתולדות (כו, כה) ת"א „וכרו“. וכן במשפטים שם „יכרה“] שיכרו המים בקרקע שלהם (וכ"פ בש"ך עה"ת דברים שם – אבל לא ע"ד הפשוט). אבל דוחק גדול הוא, דנוסף ע"ז דלשון „מאתם“ אינו מתיישב עפ"ז, י"ל שהתרגום משנה כיון שהכתוב משנה – „תשברו" (ואח"כ) „תכרו“. ואכ"מ].

וראה לקמן הערה 46, 47.

*** ובפשוטו י"ל: מאמר ר"י משום ר"ש בן יהוצדק הובא גם בחזו"ן (צב, א), ושם: אין כירה אלא לשון מכירה שנאמר בקברי אשר כריתי לי. וא"כ מובן שאין רש"י מביאו כאן שהרי ר"י מביא רא"י מכתוב זה. וראה חזא"ג דלעיל הערה 20. **** או י"ל שלאחר שכבר הביא בפרשתנו „אר"ע כר' כתב שם בקיצור „שכן כר'“.

* בר"ה אמר רבי. וצ"ל שלרש"י גירסא אחרת בגמרא. וכהובא בדק"ט שם.

** ומה"ט דחזק לומר שהביא מר"ה שהוא בסדר מועד – לפני סוטה שבסדר נשים.

פירוש „מדרשו” – ווייל דער ענין (אז) דער קנין פון „כרכי היס” ווערט אָנגע-רופן „כירה” און באַווייזט אויף אַ קנין חשוב – און דערמיט האָט יוסף געוואָלט איבערצייגן פרעה’ן דעם הכרח הענין אַז „שמה תקברני” איז ניט מוכרח ע”פ פשוטו של מקרא⁴⁷].

ז. דער פירוש איז אָבער שווער מצד דעם תוכן הדיבור פון „אשר כריתי לי”, ווייל סוף-סוף ווערט דערמיט – וואָס יעקב האָט געמאַכט אַ קנין פון „כירה” – נאָך ניט אויסגעדריקט די גרויסהשגות-לות פון יעקב צו באַקומען דעם קבר און במילא אויך ניט קיין גרויסע חשיבות אין דעם, וואָרום יעדער זאָך וואָס האָט נאָך עפעס אַ חשיבות^{47*}, קויפט מען עס מיט אַ קנין חשוב.

דעריבער איז רש”י מוסיף „ויעוד מדרשו לשון כרי כו’ שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן כו” – אַז דאָס וואָס דער פסוק רופט אָן דעם קנין מיט’ן נאָמען „כריתי”, איז ניט (נאָר) צו אָנדייטן אויף אַ שטאַרקן קנין, כנ”ל, נאָר דערמיט איז די תורה מרמז, אַז יעקב האָט פאַר דעם קבר אוועקגעגעבן זיין גאַנצע „כסף וזהב שהביא כו”, וואָס דאָס באַווייזט אויף וויפל דאָס איז חביב ויקר ביי יעקב’ן, וועט אפילו פרעה צוליב דעם מסכים זיין^{48*} אַז „שמה

דערפון און פאַרשטייען אַז אויך די קני’ איז געווען באופן כזה – איז אַ דוחק גדול.

(ב) פאַרוואָס ווערט געזאָגט דער לשון „כירה”, וואָס מיינט בלויז חילוף ושינוי רשות און דערפאַר דאָרף מען מוסיף זיין דעם וואָרט „(כריתי) לי” – עס האָט לכתחלה געקענט שטיין אַ לשון ברור „קניתי”, וכיו”ב (און מ’וואָלט ניט גע-דאַרפט מוסיף זיין „לי”)⁴⁵?

דעריבער בריינגט רש”י ניט נאָר דעם כללות הפירוש, אַז מכירה ווערט אָנגע-רופן כירה, נאָר אויך אַז „בכרכי היס היו קורין למכירה כירה”: כרכים זיינען גרויסע מסחר שטעט, וואו דער מו”מ און די קנינים ווערן דורכגעפירט אויף אַ גרויס שטאַטיקען גרויסן אופן.

און דאָס מיינט „אשר כריתי לי” (ניט סתם „אשר קניתי” וכיו”ב): דערמיט האָט יוסף געוואָלט אַרויסבריינגען דעם גודל החשיבות פון דעם קבר ביי יעקב’ן, אַז ער האָט זיך משתדל געווען אַז דער קנין זאָל זיין אין אַן אופן פון „כריתי” – אַ שטאַרקער קנין, ווי אין „כרכי היס”⁴⁶.

[און מצד דעם רופט רש”י אַן דעם

45) להעיר מהרא”י בב”ר שם לפי „אשר הכרתי עלי” – „בבב”ר אשר לקחתי לי אין כתיב כאן כו”.

46) עפ”י יש להוסיף ביאור בזה שהביא רש”י „אר”ע כשהלכתי כו” דר”ה ולא דסטה – כי תוכן הסוגיא דר”ה הוא בפי’ תיבות ששמע ב„כרכי היס” וכו’. משא”כ בסוטה, שהמאמר „אין כירה כו’ שכן בכרכי היס כו” הונא רק כראי שכירה הוא לשון מכירה* (ובפרט, שבחולין שם ייתא במאמר דר”י „שכן בכרכי היס כו”).

47) משא”כ בפ’ דברים שם אין זה כוונתו ולכן לא כתב ע”ז „מדרשו” (נוסף על הפשוט שאין פי’ אחר שם. וראה לעיל הערה 44), וצע”ק מדוע כ’ שם (ובהושע) „כרכי היס”.

47*) וע”ד „חזקת השדה אשר נטה שם אהלו” (וישלח לג, יט).

48) ראה גם משכיל לדוד כאן. ועפ”ז יומתק מה שכתב רש”י „שהביא מבית לבן” (נוסף על הפשוט שהי’ ריבוי גדול) להורות על חשיבות מערת המכפלה שבא”י בעיני יעקב, שכל כסף שהביא מחו”ל נתן בשביל זה, כפרש”י ויגש מו, ו (ובזה גם דא”ג) התנצלות כלפי פרעה שלא

(* ועוד: ע”פ פרש”י סוטה שם „כשמכרת הבכורה, הרי בפשטות ה’ המכירה דבכורה בשביל נזיד עשדים כו’ (ראה רד”ק שם (בסופו) להפי’ ד„אשר כריתי לי” הוא ענין קנין, מפני שנקמה חלק עשו בניד עשדים”). ופשיטא שאי”ז קנין חשוב כו’.

תקברני⁴⁹”.

והעיקרי „כמו כי יכרה איש“. וואָס דער פירוש איז „פשוטו“ – סיי אין לשון הכתוב (דאָס איז דער פירוש הפשוט פון „כרית“); סיי אין תוכן הכתוב – ווייל דאָס באַווייזט אויפן גודל היוקר והחביבות פון דעם קבר ביי יעקב⁵¹, ער האָט זיך אַזוי פיל משתדל געווען בזה, ביז אַז ער האָט עס אַליין אויסגעגראָבן⁵¹ – ל׳, צוליב דעם צוועק.

(משיחת ש"פ יחיא תשל"ב)

דער פירוש איז אָבער בלויז אַן ענין פון „מדרשו“, און נאָכמער – ס'איז אפילו ניט „מתיישב על הלשון“ (אַזוי ווי דער פירוש „כמו אשר קניתי“), ווייל צו זאָגן אַז „כרית“ איז „לשון כרי“ איז אינגאַנצן אַן ענין פון דרש⁵⁰.

און וויבאַלד אַז די פירושים „כמו אשר קניתי“ . . לשון כרי“ איז „מדרשו“ – דעריבער, איז דער פירוש הראשון

יחשוב שמה שצוה לקוברו בא"י הוא מפני שלילת מצרים, אלא הוא מצד מעלת א"י לגבי חו"ל בכלל).

(49) לפי כהנ"ל אולי י"ל שפי' רש"י בפסוק לאח"ז (ג, ו) כאשר השביעך, „ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך“, כוונתו (גם) שפרעה לא קיבל ההסברה ד„אשר כריתי ל“.

(50) וזה שבפרש"י ויגש שם לא כתב ע"ז ומדרשו, כי שם אינו בא לפרש הכתוב „אשר כריתי ל“ אלא להביא רא"י שמה שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו. וכמדובר כמ"פ – מפרש רש"י לפעמים פסוק רק ע"פ פי' אחד שפירש בכתוב אחר.

(51) ואולי י"ל שלכן בת"א כתב „דאתקנית ל“ ובתיב"ע „דחפירת ל“ – אף שבכלל ת"א קרוב יותר לפירוש התיבות משא"כ תיב"ע שמפרש תוכן הכתובים וגם ע"פ דרו"ל – כי חפתי אינו מתיישב על הלשון כ"כ (תיבת „ל“ ולכן ת"א „דאתקנית ל“, ותיב"ע מפרש ההדגשה בתוכן דברי יוסף, „אשר כריתי ל“ ולכן מתרגם „דחפירת ל“ שעפ"ז מובן גודל חשיבות הקבר אצל יעקב (משא"כ „דאתקנית ל“ שאינו מורה על חשיבות מיוחדת). ולהעיר שבתולדות ומשפטים שם (לרוב הגי') בתיב"ע „וחפסו“, יחפס". וראה פי' יונתן בהנ"ל.

